

ใบกิจกรรม

ตอบคำถามมงคลสูตรคำฉันท์

ชื่อ..... ชั้น ม.๔/..... เลขที่.....

คำชี้แจง : ใช้ข้อมูลความรู้จากวรรณคดี มงคลสูตรคำฉันท์ตอบคำถาม จำนวน ๑๕ ข้อ

มงคลสูตรคำฉันท์

- ผู้แต่ง** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- พระราชประวัติ** เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงได้รับสมัญญาว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” หรือกษัตริย์นักปราชญ์ เพราะทรงรอบรู้หลายด้าน
- พระราชนิพนธ์** มีมากกว่า ๒๐๐ เรื่อง มีพระนามแฝงมากมาย เช่น ศรีอยุธยา พันแหลม ไก่เขียว นายแก้วนายขวัญ อศวพาหุ รามจิตติ
- ความหมายของชื่อเรื่อง** “มงคล” หมายถึง เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า และป้องกันไม่ให้สิ่งเลวร้ายมากล้ากลายตามหลักพุทธศาสนา “มงคล” หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ มีทั้งสิ้น ๓๘ ประการ
- ที่มาของเรื่อง** มงคลสูตร เป็นสูตรในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ใน พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย หมวดขุททกปาฐะ พระสงฆ์จะสวดบทมงคลสูตรเป็นคาถาภาษาบาลีในเวลาที่เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลทั่วไป
- รูปแบบ** คำฉันท์ ประกอบด้วย อินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑ กาพย์ฉบัง ๑๖

ข้อที่ ๑ ข้อความต่อไปนี้ เป็นความจริง หรือ ไม่เป็นความจริง

ข้อความ เป็นความจริง จงเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่อง “ใช่”

ข้อความ ไม่เป็นความจริง จงเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่อง “ไม่ใช่”

ที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
๑	ผู้ประพันธ์มงคลสูตรคำฉันท์ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗		
๒	สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เป็นพระสมัญญานาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว		
๓	ผู้ประพันธ์วรรณคดีเรื่องนี้มีผลงานการประพันธ์ที่โดดเด่นหลายเรื่อง เช่น อิเหนา และหัวใจชายหนุ่ม		
๔	คำว่า “มงคล” เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต หมายถึง เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า		
๕	มงคลสูตร เป็นสูตรในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา		
๖	พระสุตตันตปิฎก คือ ปิฎกที่รวมของพระพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับเทศนาธรรม ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระ บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ตลอดจนบทประพันธ์ ชาดก หรือ เรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้า		
๗	บทมงคลสูตรเป็นคาถาภาษาบาลีที่พระสงฆ์ใช้เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคล และอวมงคล		
๘	มงคลสูตรคำฉันท์ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภท คำฉันท์		
๙	อินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑ บังคับคำครุ-คำลหุ		
๑๐	กาพย์ฉบัง ๑๖ บังคับจำนวนคำใน ๑ บท ๑๖ คำ		

เนื้อเรื่องย่อ

ตอนต้นมงคลสูตรดังกล่าวถึงมนุษย์แลเทวดาร่วมกันคิดว่าอะไรคือมงคลเป็นเวลานานถึง ๑๒ ปี ก็ยังไม่ได้คำตอบ จึงคิดว่าควรจะเข้าเฝ้ากราบทูลถามพระพุทธเจ้า

ในมงคลสูตรกล่าวว่า พระอานนท์ได้เล่าว่าพระองค์ได้ฟังมาว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับ ณ เขตวันมหาวิหาร ซึ่งอนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธเจ้า ณ กรุงสาวัตถี แคว้นโกศลเทวดาองค์หนึ่ง ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อกราบทูลอาราธนาให้เทศน์โปรดมนุษย์และเทวดาที่หวังจะได้ทราบว่สิ่งใดคือมงคล สิ่งใดคือเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าพระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศน์มงคล ๓๘ ประการเป็นคาถารวม ๑๐ คาถา และคาถาสรุอีก ๑ คาถา

มงคล ๓๘ ประการนี้เรียงลำดับเป็นหมวดหมู่ ให้หลักการดำเนินชีวิตที่จะทำให้เราบรรลุถึงมมงคลคือ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต สูงขึ้นทุกที จนถึงขั้นสูงสุด อาจแบ่งได้เป็น ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ในช่วงปฐมวัย เป็นระยะเตรียมตัวที่จะดำเนินชีวิต ใช้มงคลสูตร ๑๐ ประการ ในการวางรากฐาน คือ ๑. ไม่คบคนพาล ๒. คบบัณฑิต ๓. บูชาบุคคลและสิ่งทีเนื่องด้วยบุคคลที่ควรบูชา คือ พ่อแม่ ครูอาจารย์ พระรัตนตรัย ๔. อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๕. สะสมบุญ มีนโยบายใหญ่ในการดำเนินชีวิตเป็นข้อ ๖ คือ ตั้งตนไว้ชอบหรือประพฤติให้สมควรแก่สภาพของตน และมงคลข้อ ๗ ถึง ข้อ ๑๐ กล่าวถึงการศึกษาเพื่อศึกษาอบรม คือ ๗. สดับรับฟังมาก ๘. มีศิลปะหรือรู้จักนำความรู้ไปทำกิจการงานให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ ๙. วินัยกำกับตน คือ ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ๑๐. มีวาจาสุภาพจิตคือกล่าวความจริง กล่าวสิ่งมีประโยชน์ และใช้ถ้อยคำสุภาพ

๒. ช่วงมัชฌิมวัย เริ่มรับผิดชอบขั้นมูลฐาน คือ ๑๑. บำรุงมารดาบิดา ๑๒. สงเคราะห์บุตร ๑๓. สงเคราะห์ภรรยา ๑๔. การงานไม่คั่งค้าง ทำหน้าที่เกี่ยวกับสังคม คือ ๑๕. บำเพ็ญทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำประโยชน์ส่วนร่วม ๑๖. ประพฤติเป็นธรรม คือมีความเป็นธรรม ตั้งใจทำดีต่อกัน สอนตอบกันอย่างยุติธรรมแก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักขอโทษและให้อภัย ไม่เข้าข้างตนเอง ๑๗. สงเคราะห์ญาติ ๑๘. ประกอบการงานที่ไม่เป็นโทษสัมมาอาชวะป้องกันตนมิให้ตกสู่อบาย โดย ๑๙. จงดเว้นกระทำความบาป ๒๐. ไม่ดื่มสุรา ๒๑. ไม่ประมาทในธรรม คือ เพียรเว้นสิ่งที่ควรเว้น ประพฤติสิ่งที่ควรประพฤติ ละบาป บำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ อบรมคุณธรรมที่สูงขึ้นไป คือ ๒๒. มีสัมมาคารวะ รู้จักเคารพอ่อนน้อมทั้งกาย วาจาใจในผู้สมควรเคารพ ๒๓. ไม่เย่อหยิ่ง ไม่กระด้าง จองทอง หรือให้เจียมตัวนั่นเอง ๒๔. มีความสนใจโดยพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ๒๕. รู้คุณค่า ๒๖. พึงธรรมตามกาล ทำตนให้เป็นที่รองรับธรรมชั้นสูง คือ ๒๗. มีขันติ ๒๘. วาง่าย ไม่ถือตัว ๒๙. เข้าหาสมณะ ๓๐. สนทนธรรมตามกาล

๓. ช่วงปัจฉิมวัย มีหนทางปฏิบัติ คือ ๓๑. เพียรบำเพ็ญตบะ เมาบาป ๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์ ๓๓. เห็นอริยสัจ และ ๓๔. ทำพระนิพพานให้แจ้งผลที่ได้รับคือ ๓๕. จิตไม่หวั่นไหว เมื่อโลกธรรมมากระทบ ๓๖. จิตไม่โศก ๓๗. จิตไม่มีมลทิน ๓๘. จิตเกษม ปลอดภัยจากกิเลส ปราศจากเครื่องตรึงไว้ในภพ หมดทุกข์ หมดภัยด้วยประการทั้งปวง อานิสงส์ที่ผู้ประพฤติตามมงคล ๓๘ ประการได้รับคือ ถึงซึ่งความสุขสวัสดิ์ ความเจริญก้าวหน้าในทุกสถาน

แนวคิดสำคัญ แนวความคิดสำคัญของมงคลสูตร คือ เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าอยู่ที่ความประพฤติของตนและการฝึกอบรม จิตใจตนให้ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม มิใช่อยู่ที่ผู้อื่น สิ่งอื่น หรือวัตถุโชคกลางใด ๆ ที่มาจากรภายนอก

ค่านิยม มงคลทั้ง ๓๘ ประการ ล้วนเป็นค่านิยมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมสูงสุดทางพระพุทธศาสนาก็คือ นิพพาน การดับพร้อม ไม่เกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป

ข้อที่ ๒ ผู้ที่กล่าวถึงสิ่งที่เป็น “มงคลในชีวิต” ผู้แรก คือผู้ใด

ข้อที่ ๓ ผู้ที่เล่าเรื่องความมงคลต่อแก่เหล่ามนุษย์และเทวดา คือผู้ใด

ข้อที่ ๔ ช่วงชีวิตในวัยเริ่มต้น คือช่วงวัยใด

ข้อที่ ๕ ค่านิยมสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือค่านิยมใด

ความรู้ประกอบ

๑. มงคลสูตรในพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนใหญ่ คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระสุตตันตปิฎก รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงแก่บุคคลและกลุ่มชนใน กาลเทศะต่าง ๆ แบ่งเป็นส่วนย่อย เรียกว่า นิกาย มงคลสูตรเป็นสูตรสั้น ๆ อยู่ในสุตตันตปิฎก หมวดขุนทกนิกาย ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยพระสูตร หรือพระธรรม เทศนาเบ็ดเตล็ด รวมทั้งภาษิตของพระสาวกประวัติต่าง ๆ และชาดก

๒. มงคลสูตรกับพิธีทางพุทธศาสนาในประเทศไทย ในการประกอบพิธีมงคลของพุทธศาสนิกชน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ จะนิมนต์พระภิกษุไปเจริญพระพุทธมนต์ มีการสวดพระปริตร คือ สวดมนต์ป้องกันภัยพิบัติ ความทุกข์และโรคภัยต่าง ๆ และให้เกิดสิริมงคลเกิดความสุขความเจริญ ในการสวดปริตรจึงมีมงคลสูตรอยู่ด้วย เมื่อพระภิกษุเจริญพระพุทธมนต์มาถึงบทมงคลสูตร พระที่เป็นประธานจะเริ่มหยดเทียนลงในขันน้ำพระพุทธมนต์สำหรับใช้ประพรม เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของสิริมงคล

๓. พระนามของพระพุทธเจ้า ในมงคลสูตรคำฉันท์ใช้คำหลายคำที่หมายถึงพระพุทธเจ้า คือ

สมเด็จพระโลกนาถ หมายถึง ที่พึ่งแห่งโลก คือ เป็นผู้ชี้ทางพ้นทุกข์ให้แก่ชาวโลก ในวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น ตะเลงพายใช้คำว่า ตรัสโลกนาถ พระผู้เป็นที่พึ่งแห่งสามโลกหมายถึงโลกมนุษย์ โลกสวรรค์ และโลกบาดาล

สมเด็จพระชินสีห์ “ชิน” หมายถึง ชนะ ชินสีห์ หมายถึง ผู้ชนะกิเลสเหมือนราชสีห์ชนะสัตว์ทั้งปวงป่า

สมเด็จพระทศพล หมายถึง พระผู้มีกำลังสิบ เพราะพระพุทธเจ้าบำเพ็ญบารมีครบ ๑๐ ประการ กำลังของพระพุทธเจ้าคือ บารมี หรือคุณงามความดี เพราะศัตรูของพระพุทธเจ้าคือความชั่ว

สมเด็จพระผู้มีพระภาค ภาค หมายถึง ส่วน หรือ โชค พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสัจส์ถือว่าเป็นผู้มีโชค เพราะเห็นแจ้งซึ่งหนทางนิพพาน

สมเด็จพระภควันต์ พระภควันต์ หมายถึง พระผู้เป็นเจ้า พระพุทธเจ้า ทรงเป็นพระบรมศาสดาของพระพุทธศาสนา

จอมธรรม์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้บรรลุธรรมวิเศษตรัสรู้พระธรรมและเผยแผ่พระธรรมให้เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก

มงคลทั้ง ๓๘ ประการ เรียงจากข้อที่ปฏิบัติง่ายไปสู่ข้อที่ปฏิบัติยากขึ้นตามลำดับ ดังนี้

๑. ไม่คบคนพาล	๒. ให้คบบัณฑิต	๓. บุชาคนที่ควรบูชา	๔. อยู่ในประเทศอันสมควร
๕. เคยทำบุญไว้ในกาลก่อน	๖. ตั้งต้นไว้ชอบ	๗. สดับรับฟังมา	๘. มีศีลปะ
๙. มีวินัย	๑๐. มีวาจาเป็นสุภาสิต	๑๑. บำรุงบิดามารดา	๑๒. สงเคราะห์บุตร
๑๓. สงเคราะห์ภรรยา	๑๔. การงานไม่คั่งค้าง	๑๕. ทำทาน	๑๖. ประพฤติธรรม
๑๗. สงเคราะห์ญาติ	๑๘. ประกอบการงานที่ไม่มีโทษ	๑๙. ละเว้นการทำบาป	๒๐. ไม่ดื่มสุรา
๒๑. ไม่ประมาทในธรรม	๒๒. รู้จักเคารพมีสัมมาคารวะ	๒๓. รู้จักเจียมตัวไม่กระด้างจองหงอน	๒๔. ยินดีในของของตน
๒๕. รู้คุณค่า	๒๖. พึ่งธรรมตามกาล	๒๗. มีความอดทน	๒๘. วาง่าย
๒๙. เห็นสมณะ	๓๐. สนทนาธรรมตามกาล	๓๑. บำเพ็ญตบะ	๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์
๓๓. เห็นอริยสัจ	๓๔. ทำพระนิพพานให้แจ้ง	๓๕. จิตไม่หวั่นไหว	๓๖. จิตไม่เศร้าโศก
๓๗. จิตปราศจากมลทิน	๓๘. จิตปลอดโปร่งจากกิเลส		

ข้อที่ ๖ ในเรื่อง มงคลสูตรคำฉันท์ คำใดไม่ได้ หมายถึง พระพุทธเจ้า

ข้อที่ ๗ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการเลือกคบคน

ข้อที่ ๘ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด

ข้อที่ ๙ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการควบคุมตนในทางเพศ

ข้อที่ ๑๐ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการเข้าใจความจริงของชีวิต

ข้อที่ ๑๑ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการทำงานไม่คั่งค้าง

ข้อที่ ๑๒ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใด กล่าวถึงความเชี่ยวชาญชำนาญในวิชาชีพของตน

ข้อที่ ๑๓ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงการรู้จักใช้คำพูดให้เป็นไปในทางที่ดีแก่ตน

ข้อที่ ๑๔ มงคลสูตรคำฉันท์ ข้อใดกล่าวถึงความพอใจในความสำเร็จที่ตนเองพยายามสร้างขึ้น

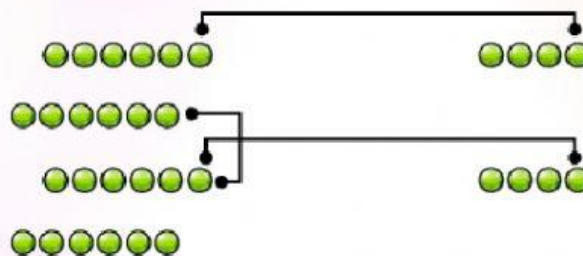
ข้อที่ ๑๕ นักเรียนคิดว่ามงคลสูตรคำฉันท์ข้อใดที่สำคัญที่สุดสำหรับการดำเนินชีวิตของนักเรียน

คุณค่าของเรื่อง

๑. ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา
๒. ให้แนวทางปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต
๓. ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น

ลักษณะคำประพันธ์

กาพย์จัมมัง 16

กาพย์จัมมัง ๑๖

๑ บท มี ๑ บาท

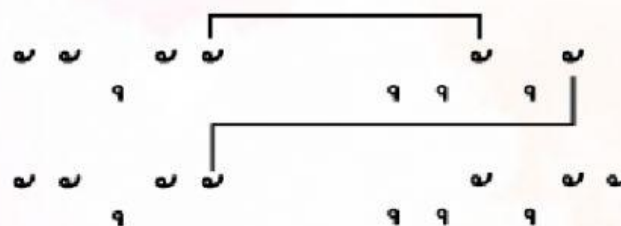
๑ บาท มี ๓ วรรคที่ ๑ มี ๖ พยางค์ วรรคที่ ๒ มี ๔ พยางค์ วรรคที่ ๓ มี ๖ พยางค์

๑ บาท รวมมี ๑๖ พยางค์

พยางค์สุดท้ายวรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์สุดท้ายวรรคที่ ๒

พยางค์สุดท้ายวรรคที่ ๓ สัมผัสระหว่างบทกับพยางค์สุดท้ายวรรคที่ ๑ ของบทต่อไป

อินทรวีเชียรฉันท 11

อินทรวีเชียรฉันท ๑๑

๑ บทมี ๒ บาท คือ บาทเอกและบาทโท (~) ลหุ (,) ดังแผนผัง

๑ บาทมี ๒ วรรค วรรคแรกมี ๕ พยางค์ วรรคหลังมี ๖ พยางค์

พยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๑ ในบาทเอก สัมผัสกับพยางค์ที่ ๓ วรรคที่ ๒ ในบาทเดียวกัน

พยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๒ ในบาทเอก สัมผัสกับพยางค์สุดท้ายวรรคที่ ๑ ในบาทโท

พยางค์สุดท้ายของวรรคที่ ๒ ในบาทโท สัมผัสระหว่างบทกับพยางค์สุดท้าย วรรคที่ ๒ ในบาทเอก

ของบทต่อไป